

Museovirasto

Valokuvat ja tekijänoikeus

Lakimies Roni Roihankorpi

Kuva-arkistopäivät

27.11.2023

Eino Kuisma 1925

Museovirasto / Kansatieteen kuvakokoelma

Sisältö

Yleistä

Tekijänoikeus & valokuvat

Ennakkokysymykset ja esimerkkejä

Muuta huomioitavaa

UA Saarinen 1951
Museoviraston kuvakokoelma / Journalistinen kuva-arkisto JOKA
UA Saarisen kokoelma

Disclaimer

- Tässä esityksessä esitetyt näkemykset ovat Museoviraston lakimiehen yleisluontoisia näkemyksiä valokuviiin liittyvistä tekijänoikeuskysymyksistä
  - Eivät konkreettisia oikeudellisia ohjeita/neuvoja yksittäistapausten ratkaisemiseen
- Yksittäistapauksia koskeva oikeudellinen apu: ota yhteys oman organisaatiosi lakipalveluihin tai ulkopuoliseen juristiin

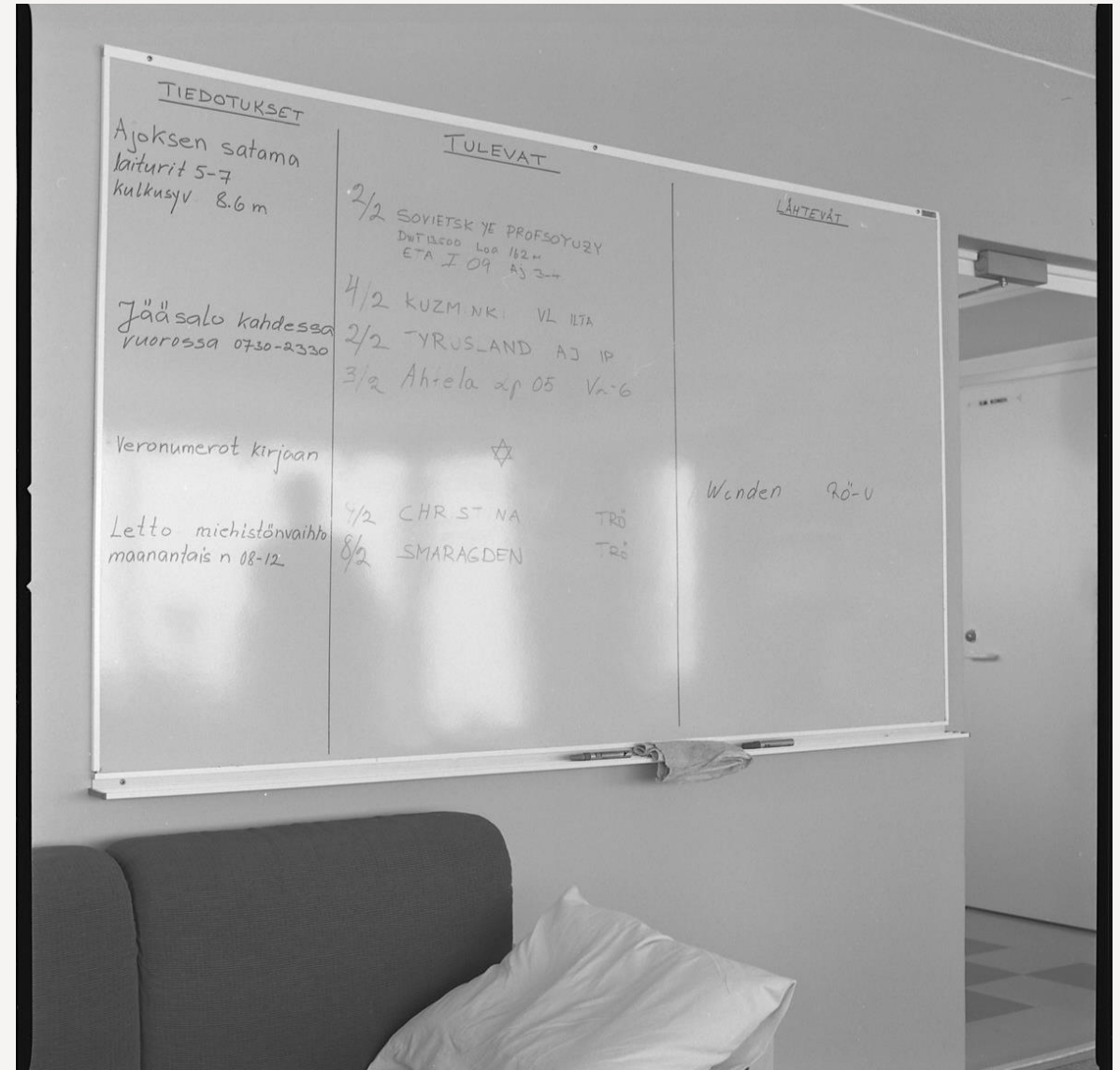
Yleistä

Museovirasto

Tekijänoikeudesta lyhyesti

- Tekijänoikeus suojaa **luovan** työn tuloksia
- Tekijänoikeus suojaa **hyvin laajasti** kaikenlaisia erilaisia teoksia
- Tekijänoikeus suojaa teokselle annettua **ilmenemismuotoa**
  - Tekijänoikeus **ei suojaa** teoksen aihetta, ideaa, teemaa tai teoksessa esitettäviä tietoja
- Tekijänoikeus syntyy teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle eli **tekijälle**

Valokuvaamo Pietinen Oy 1931
Museovirasto / Historian kuvakokoelma

Museovirasto

Teoskynnys

- Suojan saamiselle olennaista teoskynnyksen ylittyminen
- Teoksen on oltava tekijänsä omaperäinen ja itsenäinen luomus
  - **Itsenäisyys** = teos ei ole toisen teoksen jäljitelmä
  - **Omaperäisyys** = kukaan muu ei päätyisi samanlaiseen lopputulokseen ryhtyessään samaan työhön
- Kynnys asettuu eri teoslajeissa eri tasoille
  - Tapauskohtainen arviointi
  - Tekijänoikeusneuvoston lausunnot ja tuomioistuinten ratkaisut

Tekijänoikeussuojan sisältö

- Tekijänoikeus tarkoittaa tekijän lähtökohtaista yksinoikeutta päättää teoksen käytöstä
- **Moraaliset oikeudet:** suojaavat tekijän suhdetta teokseensa
  - Ei voida luovuttaa eteenpäin
- **Taloudelliset oikeudet:** tekijällä yksinomainen oikeus määrätä teoksen taloudellisesta hyödyntämisestä
  - Tähän sisältyy tekijän yksinoikeus määrätä niistä ehdoista, joilla hänen teostaan saa hyödyntää
  - Voidaan luovuttaa joko kokonaan tai osittain
- **HUOM! Tekijänoikeus $\neq$ fyysisen kappaleen omistusoikeus!**
  - Tekijänoikeuslain 20 §: myytyä tai muuten pätevästi luovutettua teoskappaletta saa **näyttää** julkisesti
  - Teoksen omistajalla oikeus pitää teosta esim. näyttelyssä esillä tai lainata teos kolmannen osapuolen näyttelyyn
  - **Ei** kuitenkaan oikeutta **välittää** esim. verkon tai tv:n välityksellä yleisölle (valo- tai videokuvauus)

Tekijänoikeus & valokuvat

Esimerkki: valokuva tekijänoikeuden vai lähioikeuden suojaamana

- Jos teoskynnys ylittyy, saa valokuva suojaa teoksena
- Muut valokuvat saavat lähioikeussuojaa ns. tavallisina valokuvina
- Se, ylittääkö valokuva teoskynnyksen eli on itsenäinen ja omaperäinen, riippuu tapauskohtaisesta arvioinnista
  - Teoskynnyksen ylittymiseen vaikuttavat mm. valokuvana ilmenevä lopputulos ja valokuvaajan lopputulokseen vaikuttaneet luovat valinnat, kuten kuvan sommittelu, lavastus, rajaus, kuvakulma tai valaistus
- TN 2013:3: Valokuva, jossa Urho Kekkonen, Rafael Seppälä, Max Jakobson ja Ahti Karjalainen lukevat Neuvostoliiton noottia Havaijilla, ilmensi dramaattista tunnelmaa, jonka kuvaaja oli rakentanut luovilla valinnoilla, esim. valojen käytössä ja kuvan sommittelussa → ylitti teoskynnyksen
- TN 2003:6: Valokuva, joka esittää olympiatulta sytyttävää Paavo Nurmea, on historiallisesta merkittävyystään huolimatta tavanomainen, ajankohtaisesta tapahtumasta kertova valokuva. Valokuva ei erityisesti ilmennä valokuvan ottaneen henkilön omaperäistä ja persoonallista panosta → ei pidetty valokuvataiteen teoksena

Kuvan sisältö

U.T. Sirelius 1898

Suomen kansallismuseo / Suomalais-ugrilaiset kokoelmat

Museovirasto

1. Mitä kuvassa on?
    - Muu tekijänoikeudella suojattu materiaali (esim. maalaus)
      - Lupa kysyttävä kuvassa esiintyvän teoksen tekijältä
  2. Tärkeimmät poikkeukset luvan kysymiselle
    - Toisen teoksen toissijainen merkitys kuvassa (esim. vain taustalla)
    - Toisen teoksen tekijänoikeus on jo sammunut (teos on siirtynyt ns. public domainiin)
- Huom. tekijänoikeuslain muutos 3.4.2023: public domain – teoksesta otettuja valokuvia saa jatkossa vapaasti käyttää
    - Ennen 3.4.2023 tehtyihin toimiin ja sopimuksiin sekä hankittuihin oikeuksiin sovelletaan aiempaa lainsäädäntöä

Kuvataiteen teosten toisinnokset (”valokuva taulusta”)

- Kuvataiteen teosten toisinnosten saamaa suojaa rajoitettu KAM-organisaatioiden hyväksi (49 § 4 mom.)
  - Eräs keskeisimmistä KAM-organisaatioita koskevista uudistuksista
  - Koskee nimestään huolimatta muitakin toisinnoskeinoja kuin valokuvia
- Suojan voimassaoloajan päätyttyä kuvataiteen teoksen toisintamisesta syntyvään aineistoon ei voi kohdistua tekijänoikeutta tai lähioikeuksia
  - Kuvataiteen teokset = valokuvateokset, grafiikan alan teokset, korkokuvat (=reliefit) kuten mitalit ja rahat, tekstiilipainotyöt, kudotut taideteokset, mosaiikkiteokset, lasi- ja keramiikkatyöt...
    - Kuvataiteen teoksen määritelmä lain esitöissä hyvin laaja ja ei-tyhjentävä
    - Sisältää myös ei-perinteisillä menetelmillä tehtyjä kuvataiteen teoksia
      - KAM-juridiikkaryhmä: myös esim. av-teokset kuuluvat ko. ryhmään
  - Valokuvat ja muilla jäljentämistekniikoilla (esim. videokuvaus, 3D-mallinnus) aikaansaadut toisinnokset ym. teoksista ovat kaikkien vapaasti käytettävissä ilman ko. toisinnoksen tekijän lupaa, mutta vain, jos
    - Toisinnos käsittää kokonaisuudessaan tai pääsääntöisesti pelkästään sen kohteena olevan teoksen
    - Toisinnokseen ei ole otettu mukaan tai lisätty mitään sellaista, mikä tekisi siitä omaperäisen

Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttö

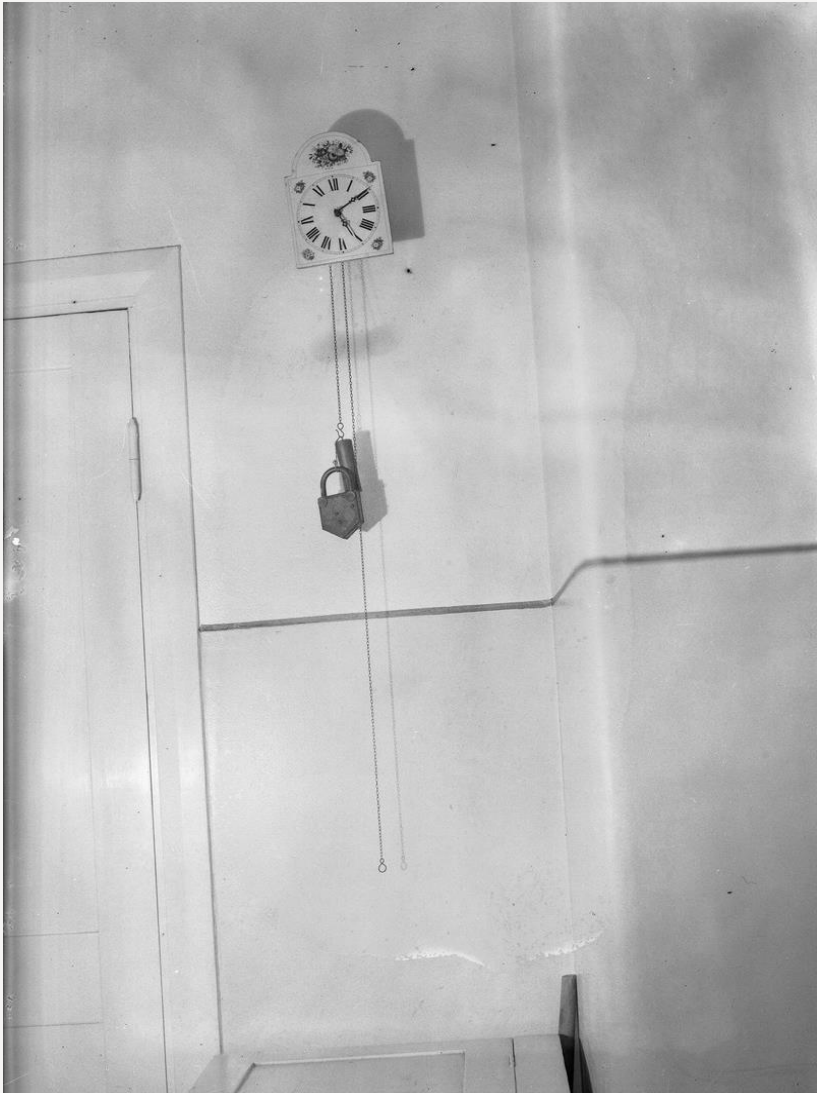
- Mahdollista museoille joko
  1. Tekijänoikeusjärjestön kanssa tehtävän sopimuslisenssin (16 g §) tai
  2. Tekijänoikeuden rajoituksen (16 h §) nojalla
- Kaupallisesta jakelusta poistuneet teokset =
  1. Teokset, jotka eivät ole yleisön saatavissa tavanomaisen kaupan kanavien välityksellä sekä
  2. Teokset, jotka eivät ole koskaan olleet kaupallisessa jakelussa (amatöörivalokuvat, julisteet...)
    - Teoksen rajallinen saatavuus esim. käytetyn tavaran myyntiliikkeessä ei tarkoita sitä, että teos olisi kaupallisesti saatavilla
- Tekijänoikeusjärjestöt eivät lähtökohtaisesti ole edustavia ainakaan
  - Ei-koskaan-kaupallisessa-jakelussa olleen aineiston tai
  - Ennen järjestöjen perustamista julkaistun aineiston osalta
  - Ainakin näiden teosryhmien osalta on mahdollista hyödyntää suoraan tekijänoikeuslain 16 h § rajoitussäännöstä teosten avaamiseen yleisön saataville

Rekisteröinti ja kiello-oikeus

- 16 j §: Sekä lisenssiä (16 g §) että rajoitusta (16 h §) hyödyntääkseen museon on ilmoitettava teoksen aiotusta käytöstä EU:n teollisoikeuksien virasto EUIPO:n rekisteriin väh. 6 kk etukäteen
- Tekijällä oikeus kieltää yksittäisen teoksen, teosjoukon tai kaikkien teostensa käyttö 16 g tai 16 h § nojalla
  - 16 i §: tekijän tulee yksilöidä kiello siten, että sen kohteena oleva teos tai teokset ovat tunnistettavissa
- Tieto kiellosta merkittävä viipymättä EUIPO:n rekisteriin

Aarne Pietinen Oy 1931
Museovirasto / Historian kuvakokoelma

Museovirasto

Aikamääreet

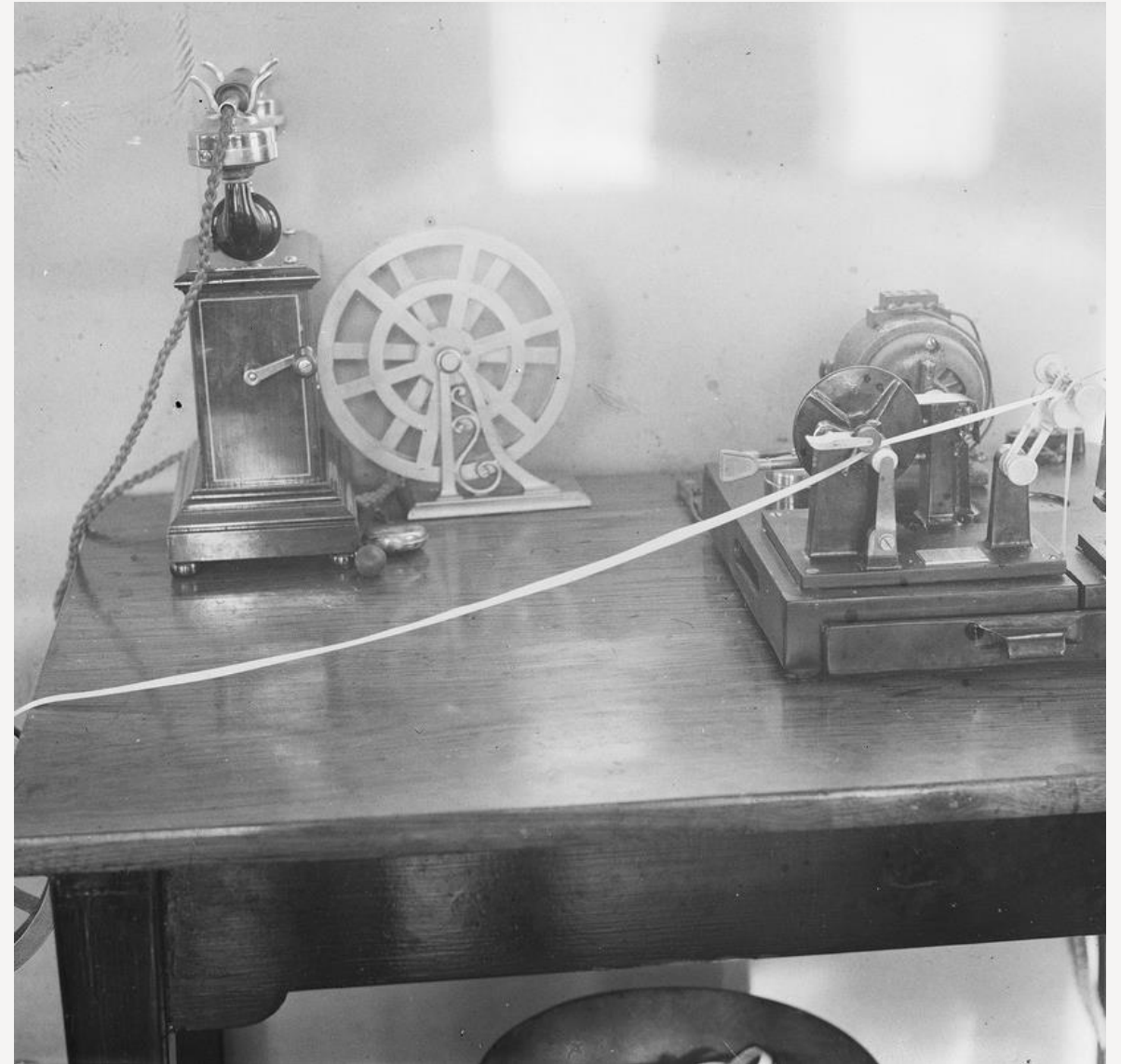
- Se, kuinka pitkän ajan kuluttua kaupallisesta jakelusta poistunutta teosta saa 16 h § rajoitussäännöksen nojalla käyttää vaihtelee teosryhmittäin
- Pääsääntö: jos teos on kaupallisesta jakelusta poistunut ja muut 16 h § edellytykset täyttyvät, teosta voidaan heti rekisteröimiskriteerin täytyttyä käyttää
- Pääsäännöstä on olemassa rajattuja poikkeuksia, mm.:
  - Ei-koskaan-kaupallisessa-jakelussa olleet teokset
    - 5 vuotta kokoelmiin sisällyttämisestä
  - Ns. ainoat teoskappaleet
    - Tekijän kuolemaa seuraavasta vuodesta alkaen
  - Koskee vain taiteelliselta tarkoitukseltaan uniikkeja teoksia kaikkien mahdollisten sellaisten teosten, joista on olemassa vain yksi teoskappale, sijaan
  - Tavalliset valokuvat eivät lähtökohtaisesti tällaisia

Ennakkokysymykset ja esimerkkejä

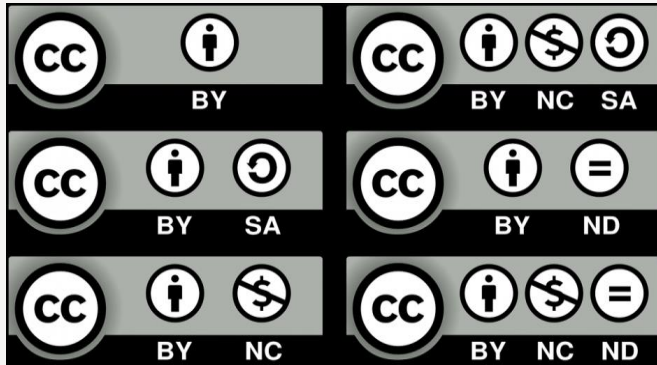
Valokuvien tekijänoikeus ja someviestintä

- Tekijänoikeuslainsäädäntö on teknologianeutraalia ja määräytyy **teoksen** ominaisuuksien kautta
  - Tekijänoikeus on voimassa yhtä kauan ja samoilla ehdoilla siitä riippumatta, missä kanavassa/millä metodilla kuvia halutaan jakaa
- Jos siis halutaan julkaista kuvia somessa, pätevät samat säännöt kuin muihinkin julkaisukanaviin
  - Tämä koskee myös lyhytaikaista julkaisemista (esim. erilaiset storyt)
  - Olennaista on se, että teos (=kuva) on edes hetken ”yleisön saatavissa”

Lisenssi eli käyttö lupa (Creative Commons) ja Rights Statements

- Lisenssillä tekijä voi jakaa käyttöoikeuksia oman tekijänoikeutensa alaiseen teokseen
- Creative Commons (CC) on yleisin vapaan käytön lisensseistä
  - CC-lisenssillä tekijä antaa etukäteen luvan teoksensa käyttöön
  - Kertoo symbolien avulla, miten CC:llä lisensoitua teosta on lupa käyttää
  - Tekijänoikeus teokseen säilyy tekijällä
- **Huom. 1:** Lisensoidun teoksen käytöstä osapuolten välillä ei tarvitse enää erikseen sopimuksin sopia
- **Huom. 2:** Ainoastaan tekijänoikeudella suojattua materiaalia voidaan lisensoida
  - Esim. suoja-ajan päätyttyä **public domainiin siirtyneitä teoksia ei voi lisensoida**, vaan ne ovat kaikille ns. ”vapaata riistaa”
- **HUOM!** Rights Statements (suom. käyttöoikeuskuvaukset) $\neq$ lisenssejä!
  - Kyse nimensä mukaisesti ”vain” kuvauksista, jotka kertovat teoksen tekijänoikeudellisesta tilanteesta
  - Kuvausten avulla ei mahdollista myöntää käyttöoikeuksia

Valokuvaaminen julkisella paikalla

- Kuvaaminen sallittua, jos teos pysyvästi sijoitettu julkiselle paikalle tai sen välittömään läheisyyteen (25 a §)
  - Jos **taideteos** on kuvan pääaihe, kuvaa ei saa käyttää ansiotarkoituksessa
- Rakennuksen saa vapaasti kuvata (25 a §)
- Huom. myös kaupallisesta jakelusta poistuneita teoksia koskeva uusi säännös (ks. edellä)

Luovutus sopimukset ja niiden puuttuminen 1/4

Yleistä

- Tekijänoikeusasioihin liittyvää pakottavaa lainsäädäntöä on verrattain vähän
  - Sopimusvapaus (pl. moraalioikeudet)
- (Taloudellisista) tekijänoikeuksista tulisi aina sopia **mahdollisimman tarkasti**
  - Osapuolten erilaisten tarpeiden huomiointi
- Esim. teoksen muuttamisoikeus ei siirry ilman nimenomaista mainintaa sopimuksessa
  - Muuttaminen = mm. teoksen muokkaus ja kuvan käsittely
- Yleinen maininta ”kaikkien tekijänoikeuksien” siirtymisestä ei riitä

Luovutussopimukset ja niiden puuttuminen 2/4

Aineiston omistajuuteen liittyvät ongelmat

- Kauan sitten tapahtuneet aineiston luovutukset
  - Ei olemassa kunnollista dokumentaatiota
    - Ainoastaan vastaanottokuitti tms., jossa ei ole tarkemmin määritelty luovuttajan ja luovutuksensaajan oikeuksia ja velvollisuuksia aineiston suhteen
  - Luovutuksesta ei olemassa minkäänlaista dokumentaatiota
- Aineiston deponoinnit eli talletukset
  - Taho/henkilö X on luovuttanut aineiston Y museolle talletuksena
    - Taustalla esim. säilytystilojen tai –olosuhteiden puute
  - Aineiston omistajuus ja tekijänoikeudet säilyvät luovuttajalla
  - Ongelmina erityisesti erittäin pitkäaikaiset talletukset
    - Aineiston omistajuuden tulkintaongelmat

Luovutussopimukset ja niiden puuttuminen 3/4

Ratkaisuvaihtoehtoja

- Tilanteet usein hyvin hankalia erityisesti todisteluvaikeuksien vuoksi
- Todistelun avuksi voidaan pyrkiä ottamaan kaikki saatavilla oleva aineistoon ja sen luovutukseen liittyvä dokumentaatio
  - Suullinen tieto luovutuksesta
  - Aineiston luettelointi- tms. tiedot
  - Päiväkirjamerkinnät
  - Yms.
- Tavoitteena näyttää toteen, että luovuttajan tarkoituksena on ollut myös aineiston tekijänoikeuksien siirto
  - Konkludenttinen sopiminen ja alan tapa

Luovutussopimukset ja niiden puuttuminen 4/4

Ratkaisuvaihtoehtoja

- Olennainen osa päätöksentekoa
- Pohdittava mm.
  - Kuinka vahvat todisteet museolla on puolellaan?
  - Mikä on museon intressin suuruus kyseessä olevaan aineistoon?
    - Merkittävyys kokoelmissa (kvantitatiivinen/kvalitatiivinen)
  - Kuinka suuri on riski asian päätymisestä median käsiteltäväksi?
  - Mahdollisen tuomioistuinkäsittelyn todennäköinen lopputulos?
- Tapauskohtainen harkinta ja riskien punninta mahdollisia hyötyjä vasten
  - Museon oma kokoelmapolitiikka

Muuta huomioitavaa

Eino Jokinen 1929
Museovirasto / Kansatieteen kuvakokoelma

Museovirasto

Eettinen pohdinta

- Juridiikka antaa harvoin ehdotonta/lopullista vastausta
  - Museoiden liikkumavara
- Eettinen pohdinta olennaisessa osassa
  - Erityisesti aineiston julkaisuun liittyen
  - Punnittava kaikkia asiaan vaikuttavia intressejä
- Museoalan eettiset ohjeet (mm. ICOM)

Lisätietoja

- [Tekijänoikeusneuvosto](#)
- [Tekijänoikeus.fi](#)
- [IPR University Center](#)
- [Europeana](#)
- [EUIPO](#)
- [CEPIC](#)
- [ECCCH \(uusi\)](#)
- [Opetus- ja kulttuuriministeriö](#)
- [Tekijänoikeuslain kulttuuriperintölaitoksia koskevat uudet säännökset : KAM-juridiikkaryhmän soveltamisohje](#)

Museovirasto

Hugo Sundström 1939
Museovirasto / Journalistinen kuva-arkisto JOKA
Hufvudstadsbladet

Museovirasto

Kiitos!

Aarne Pietinen 1931

Museovirasto / Historian kuvakokoelma
Valokuvaamo Pietisen kokoelma